

Jauna LEADER projektu konkursa kāрта

Biedrība «Ziemeļkurzemes biznesa asociācija» ir izsludinājusi jaunu Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) LEADER projektu konkursa kārtu vietējās iniciatīvas sabiedriskajiem projektiem. Kopējais finansējuma apjoms — 12 079,46 EUR — nav liels, tomēr tas ir pietiekams, ja ir vēlme apgūt jaunas prasmes un papildināt zināšanas.

Projektu pieteikumi ir jāiesniedz biedrībā no 2018. gada 3. aprīļa līdz 3. maijam. Kā sagatavot un īstenot mācību un prasmju apguves projektu? Vienas vienīgas pareizās receptes nav, un tas ir labi. Iedvesmai piedāvājam rakstu par biedrības «Dundangas Sendienas» jau īstenoto projektu «Celaine — sena un mūsdienīga».

«Celaine – sena un mūsdienīga»

9. februārī Dundagas Centrālajā bibliotēkā atklāja ar Eiropas Savienības (ES) ELFLA LEADER programmas atbalstu īstenotā projekta «Celaine — sena un mūsdienīga» dalībnieku darbu izstādi.

Lietišķi par projektu

Biedrības «Dundangas Sendienas» iesniegtā projekta rīcība paredzēja publiskās infrastruktūras attīstību kvalitatīvai dzīves videi un sabiedrības ierosināto aktivitāšu atbalstu vietējo kopienu izaugsmei. Projekta tiešais nolūks bija aktivizēt vietējos seniorus apgūt seno amatu prasmi — etnogrāfisko jostu — celaiņu — aušanu, darināt mūsdienīgas etnojostas, izmantojot seno jostu darināšanas tehnikas, vienlaikus improvizējot ar to rakstiem, kompozīciju, krāsām un formu. Konkrētais mērķis bija izgatavot jostas jauniešu deju kolektīvam «Dundang». Projekta darbības laiks: 2017. gada 1. septembris – 2018. gada 15. februāris, tā kopējās izmaksas — 1255,44 €, no tām ES fonda publiskais finansējums ir 1129,75 €, bet 125,53 € — Dundagas novada pašvaldības līdzfinansējums.

Projekta tiešā autore un vadītāja bija biedrības «Dundangas Sendienas» līdere Gundega Lapiņa, bet celaiņu aušanu mācīja Ausma Goldberga. Nodarbību ciklā piedalījās četrpadsmit dalībnieces, apgūstot gan teorētiskās zinības, gan tās tūlīt liekot lietā praktiskajā darbā — celaiņu aušanā. Dalībnieces iepazinās ar celaiņu izmantošanu apģērbā, celaiņu izgatavošanai vajadzīgajiem darbarīkiem un to lietojumu, mācījās celaiņu rakstus un izgatavoja katra raksta paraugu,

veidoja krāsu salikumus un izvēlējās jostas aušanas tehnisko zīmējumu izvēlēta tipa jostas aušanai.

Projekta finansējums tika izlietots, iegādājoties darbam vajadzīgos instrumentus — ceļu galdiņus un saivas, materiālu — dzijas no Pāces vilnas fabrikas, kā arī apmaksājot nodarbību vadītājas atalgojumu. Tā kā īpašos aušanas galdiņus un saivas Latvijā rūpnieciski neražo, tos projekta vajadzībām pasūtīja no Somijas.

Projekta *taustāmo* rezultātu — dalībnieču noaustas sešpadsmit jostas — ieguva «Dundang» jauniešu deju kolektīvs, taču tās izmantos arī «Dundang» senioru deju kopa.

Kopā savijusies ideja

Gluži kā audumā, arī celaiņu jostā, vienkopus ir daudzi pavedieni, tā arī šī projekta iecere tapusi, kopā savērpjoties vairāku cilvēku idejām, atdzīvojoties pat krietni senai profesionālai interesei un mākai.

Gundega Lapīņa atzīst, ka mērķis jau ikkatrā projektā ir iemācīties, apgūt kaut ko jaunu, un vienmēr atspajds ir tas, ka dalībniekiem nav jāmaksā par materiāliem, par darbarīkiem, tāpat par skološanu. Konkrētajam projektam idejas aizmetni deva biedrības «Ziemeļkurzemes biznesa asociācija» koordinatore Gunta Abaja.

Gundega: «Gunta atklāja, ka LEADER projektos drīkst iekļaut mācības, bet galvenais — pastāstīja, ka viņas meita Rūta savulaik ir interesējusies par celaiņu aušanu un par to konsultējusies ar Ausmu Goldbergu. Savukārt mēs ar Ausmu esam labi paziņas, jau iepriekš sadarbojušies citos projektos. Vilnas fabrika arī mums ir tepat Pācē, kilometrus piecus no Dundagas centra, tas atkal ir labs resurss! Piedevām vēl man pašai mājās bija daži raksti par celainēm. Tad vēl aprunājos ar mūsu deju kolektīvu vadītāju Daci Treinovsku. Tādiem projektiem ir svarīgi, lai tiem būtu dziļāka jēga, tas ir, lai dalībnieki ne tik vien kaut ko iemācītos, bet arī, lai ieguvums būtu plašāks. Jā, deju kolektīvam tādas jostas lieti noderētu! Tā tas viss savijās kopā un nobrieda ideja rakstīt projektu par celaiņu aušanu.»

Ausma Goldbergas stāsts ir pavisam interesants. **Ausma:** «Jaunībā mācījos Rīgas Lietišķās mākslas vidusskolā. Kursā bijām septiņas meitenes, visām patika rakstainās grīdsegas, bet visas jau to nevarēja izvēlēties diplomdarbam, nedrīkstēja būt vienveidība. Tā nu par manu tēmu kļuva celaines — rakstaini zirga groži — un bārkstaina kamanu sega. Tai saaudu divus audumus kopā, lai sega tiešām būtu silta, savukārt groži bija vairāk nekā četrus metrus gari, no trīskārt vērptiem rupjiem linu diegiem, pamatīgi, lai tiešām varētu savaldīt zirgu.

Savulaik Francijā, 1990. gadā, latviešu īpašumā Abrenes pilī, nokopēju veselu grāmatu par dažādām jostām, arī par celu apaudiem. Tagad šī grāmata iznāks arī pie mums. Citos avotos ir teikts, ka celaiņu pirmsākumi ir meklējami senajā Ēģiptē, bet tajā grāmatā ir rakstīts, ka celaines ir atrastas pašreizējās Latvijas teritorijā jau 12. gs. apbedījumos, turklāt krāsas ir tik labi

saglabājušās, ka tās var restaurēt. Iedomājieties, izmantojot pētījumus, ir rekonstruēti tūkstoš gadu veci apaudi, kas atrasti vēlā dzelzs laikmeta kapos! Grāmatā ir arī sacīts, ka vajag tūkstoš gadu, lai primitīva tauta jau sasniegtu tik atzīstamu līmeni, kāds ir šajās 12. gs. jostās.

Vēstures avoti liecina, ka senatnē svītrainas un skujainas celaines ir austas visos mūsu zemes novados. Tās kalpojušas par zirgu grožiem un vīriešu kažoku apsiešanai. Svītrainās un skujainas celaines Kurzemē lietotas kā sagšu apaudi — villainē gar malu un gar galu. Visas svītrainās un skujainās celaines ir vienādas un tehniskā ziņā viegli darināmas. Mazliet sarežģītākas ir celaines ar sīkiem līkločiem līdzīgiem rakstiem. Tādas atrastas izrakumos, bet laika gaitā tās acīmredzot ir aizmirsušās.

Tā nu celaines ir mana tēma jau no deviņpadsmit gadu vecuma. Līdz šim gan tikpat kā nevienu tas neinteresēja. Rūta Abaja pirms dažiem gadiem mani uzrunāja, lūdzot, lai viņai iemācu apaudus, jo viņa darinot sev tautastērpu. Savukārt 2016. gada vasarā mani uzaicināja piedalīties Dundagas svētkos. Toreiz godā cēla arī Pāces dziju. Tad es mazliet parādīju publikai, kā auž celaines, biju arī izlikusi savus paraugus. Pēc tam vēl nedaudz mācīju aust celaines Dundagas pašvaldības darbiniecei Ivetai Bekmanei-Avotai. Un pagājušajā rudenī jau Gundega mani uzaicināja mācīt projektā.

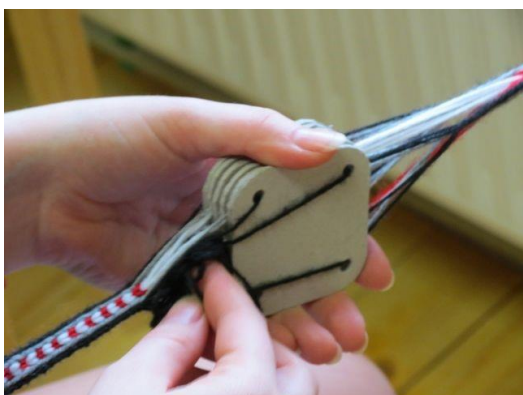
Celaiņu nosaukums radies no celu galdiņiem, dēlīšiem, kuros ievēl velku pavedienus. Vai celaine mūsdienās ir populāra? Gluži aizmirsta tā nav. Esmu redzējusi televīzijā, kā bērnus māca aust celaines. Celaiņu aušana ir senākais aušanas veids. Lai austu celaines, nevajag stelles, vajag tikai īpašos galdiņus.»

Un ar ko celaines būtiski atšķiras no parasti austajām jostām? Stellēs austajām lietojamas ir abas puses, teiksim, viena ir sarkanbalta, otra — balti sarkana. Celainēm ir tikai viena labā puse. Taisnība, otra puse arī labi izskatās, tomēr raksts tik labi nenolasās.

Mani vēl ziņkāro, vai celaines neauž arī vīrieši? Labi, Dundagas projektā piedalījās tikai daiļā dzimuma pārstāves, bet vispārzināms ir fakts, ka latviešiem kādreiz bija slavens gobelēnists Rūdolfs Heimrāts... Ausma Goldberga to komentē tā. Jā, agrāk pagātnē ir auduši arī vīrieši, tomēr vairāk—

ganu meitas. Un jāatceras, ka senos laikos katra sieviete darināja sev tautastērpu un arī celaines.

Vēlāk, jau pēc sarunas, iedomājos tā. Savulaik Dundagas «Daiļrades» cehā auda prievītes, visām darbiniecēm bija aužamās stellītes. Kad «Daiļradi» te likvidēja, tad pamatmateriālus vajadzēja atdot Rīgas ceham, un lielāko daļu arī turp aizsūtīja. Kas zina, varbūt zemdegās gruzdējusi doma kaut ko tādu reiz atdzīvināt, lai arī miniatūrā un citādi. Un, pat ja tā nav bijis, ja tā tikai mana iedomā, ir tomēr kaut kas simbolisks šīs senās *dziesmas* ieskandināšanai *jaunās skaņās* Dundagā.

Kā viss sākās

Kā projekta vadītāja apzināja dalībnieces? Par to stāsta **Gundega**: «Es katru uzrunāju personiski. No iepriekšējiem līdzīgiem projektiem jau apmēram zināju dāmas, kas kaut ko tādu gribētu mācīties. Uzrunāju žurnālisti Anitru Toomu, lielu rokdarbnieci, kas jau daudz ko māc. Zināju par Baibas Tenderes, par Anitras Toomas aizrautību. Un vēl, un vēl. Savukārt Ausma jau bija mācījusi krāsu mācību kādā no mūsu iepriekšējiem projektiem.»

Krāsas... Protams, tās bija svarīgas arī šajā projektā. Ausma, kas sen jau ir bruņojusies ar teorētiskajām zināšanām, mācēja teikt, ka celu audumiem, kas austi Latvijā līdz 20. gadsimtam, veidotā rakstu daļa ir bijusi zaļā krāsā. Gundega piebilst, ka deju kolektīvu vadītāja Dace minējusi par dejojāšu pelēcīgajiem tērpiem. Zaļie jostu toņi ar tiem izskatītos saderīgi. Ausma ieteikusi izvēlēties trīs četrus zaļus toņus, tāpat sarkanus, vēl kaut ko pelēku un dzeltenu. Taisnība, pašā projekta sākumā šādas dzijas vēl nevarēja iegādāties, jo vilnas fabrikā krāsainās dzijas kļuva pieejamas tikai oktobrī. Tad Gundega ar

projekta dalībnieci Birutu Kinčiusu divatā braukušas uz Pāci. Dzijas izraudzītas un nopirkas. Gundega par sadarbību uzteic ļoti atsaucīgo Pāces vilnas fabrikas darbinieci Rudīti Althāberi.

Bet pašā sākumā jau varēja iztikt bez dzijas. Projektā bija paredzētas arī teorijas nodarbības. Citiem vārdiem, Ausma iepazīstināja dalībnieces ar latvju rakstiem, aplūkojot zvaigžņu rakstus, apaļo saulīti, augošo rakstu, Mēness rakstus, Laimas slotiņu, kantaino saulīti, ugunskrusta variantus, Ūsiņa zirgus. «Mīļa māsiņa uzauda brālītim zirgu grožus, lai brauktu precībās,» Ausma iederīgi noteic, dažos vārdos uzburot ainu, kāda varēja būt pirms daudziem jo daudziem gadsimtiem.

Par nodarbību vietu kļuva nevis pensionāru pulcēšanās telpa tautas namā, bet gan Brīvā laika pavadīšanas centrs, jo svarīgs bija telpas lielums un projektam piemēroti gari galdi. Pie tādiem visas varēja ērti sasēsties un visu darbam vajadzīgo izkārtot. Nu ja, pie Dieviņa gari galdi...

Vairāk nekā bija paredzēts

Vārdu «vairāk» var attiecināt gan uz dalībnieču, gan uz nodarbību skaitu, gan pašām noaustajām celaiņu jostām. «Nedomājām, ka projektam būs tik liela atsaucība,» Ausma atzīst, «tāpēc sākumā bija iegādāti vien desmit celu galdiņi katrai no

desmit dalībniecēm.» Taču projektā pavisam iesaistījās 14 dāmas, un galdiņus vajadzēja vēl piepirkt klāt. Četrpadsmit dāmas, un katrai četrpadsmit galdiņi, savdabīgs skaitlis. Sākotnēji paredzētās desmit nodarbības arī izrādījās par maz, jo tā saucamā šķērēšana, pamatnes uzvilkšana, vien prasīja divas nodarbības, savukārt pēdējā nodarbība jau bija izstādes iekārtošana Dundagas centrālajā bibliotēkā. Vidēji katras nodarbības ilgums – divarpus līdz trīs stundas. Visbeidzot, dalībnieces pa visām kopā noauda sešpadsmit jostas, nevis tikai astoņas, kā sākotnēji pēc projekta bija iecerēts, jo Dace Treinovska bija teikusi, ka šāds jostu skaits viņas dejotājiem būtu vēlams. Ja jostas ir vīriem, tad sievietēm arī jābūt. Katra josta ir tieši trīs metrus un divdesmit centimetrus gara.

Procesu īsumā aprakstot, tas ir šāds: uzšķērē pamatni, saver galdiņos velku pavedienus, audēja piesien pie sevis un auž. Vispirms nodarbībās dalībnieces noauda apmēram 20 cm garus paraugus. Mājās dāmām vajadzēja apdarināt paraugu galus ar pīnītēm vai skrudināt. No Ziemassvētkiem līdz janvāra vidum notika lielā aušana. Galdiņus audējas ņēma līdz uz mājām, lai noaustu garās jostas.

Dosim vārdu atkal **Ausmai**: «Vienojāties, ka vispirms 6-7 nodarbības mācīsimies un audīsim dažādus paraugus: garensvītrotus, šķērsvītrotus, diagonālvītrotus, skujiņu rakstu. Grāmatā, ko minēju, ir rakstīts, ka senais celaiņu apauds ir austs uz divdesmit pieciem galdiņiem. Mēs iztikām ar četrpadsmit. Vai tas nozīmē, ka visas jostas ir pilnīgi vienāda platuma? Tomēr ne gluži, tas atkarīgs no pievilkšanas stipruma. Kura stingrāk pievelk, tai iznāk šaurāka josta. Kāda varbūt šaubījās, vai tik garu jostu paspēs noaust, bet bija vien jāpaspēj, jo Dacei Treinovskai bijām apsolījuši. Dace arī pie mums atnāca, laikam tā bija kāda trešā vai ceturtā nodarbība, kad varēja redzēt tikai svīttrains un šķērsvīttrains rakstu paraugus un īsti neko vēl nevarēja saprast. Parādīju zīmējumu, kā varētu izskatīties gatava josta. Iveta īpaši Dacei vēl uzauda dažus paraugus, lai dejotāju vadītāja iegūtu pilnīgāku priekšstatu.»

Celaiņu aušana neapšaubāmi ir ļoti īpatna nodarbošanās, tāpēc sagaidāms, ka dalībnieces var būt ar dažādu sagatavotības pakāpi. Vai tā bija, un, ja bija, vai tas

netraucēja skolotājai? To atkal vaicāju gan Lapiņas kundzei, gan Goldbergas kundzei.

Gundega: «Šādu jostu aušanas pieredze bija tikai Ivetai. Ar stellēm auž, piemēram, Maruta Šulca un Laila Semaško. Nē, nedomāju, ka atšķirīga pieredze traucēja.»

Ausma piebilst, ka tām dalībniecēm, kam bija aušanas pieredze, izdevās labākas, gludākas maliņas, un uzteic Ivetu. **Ausma**: «Iveta Avota-Bekmane pati daudz ko zina, māc aust arī rakstainās celaines, kādas es neprotu. Iveta ilgu gadu ir darbojusies studijā Rīgā un ir daudz apguvusi. Viņa par to visu interesējas, cenšas izmantot katru izdevību, lai papildinātu savas zināšanas. Kāda amata meistare viņai ierādījusi arī rakstainu celaiņu aušanu. Ivetai vajadzētu dalīties savās zināšanās un mācīt citus.»

Bet cik viegli vai nogurdinoši ir šādā tehnikā aust jostas? Ausma atzīst, ka nogurst gan un pa vidu ir jāatvelk elpa. **Gundega** braši piemetina: «Negribu lielīties, bet es viena pati noaudu septiņas jostas. Dažādu iemeslu dēļ gluži visas dalībnieces jostas tomēr nenoauda. Viena, piemēram, nelaimīgi salauza roku...»

Pārdomas pēc projekta

Ausma uzsver, ka gandarījums ir visiem. Pašai Ausmai, jo izdevies dalīties ar sen krātām zināšanām, Gundegai kā projekta autorei un dalībniecēm. **Ausma**: «Atceros, kā viena dalībniece sēdēja pašā galda stūrī un sākumā teica: «Es domāju, ka nekā prātīga te nebūs.» Bet jau nākamajā reizē atzina: «Redz, cik interesanti, nemaz nevarēja iedomāties!...»

Prieks ir par to, ka padarīts ir vairāk, nekā sākumā iecerēts. Arī pats nolūks nodrošināt «Dundang» jauniešu dejotājus paplašinājies, par šādām jostām iedegoties arī senioru dejotājiem, un dažas no viņām arī iesaistījās

projektā un pašas auda.

Inventārs ir pie Gundegas, un tas nozīmē, ka celaines varētu aust arī pēc projekta noslēguma, ja tikai būtu patikšana. Bet vai tā saredzama arī kā mājamatniecības iespēja?

Gundega atzīst, ka viņai aust celaines ir ļoti iepaticies. Kāpēc gan neizmantot šādu iespēju arī turpmāk, un gan jau labprāt to gribētu vēl daža laba no projekta dalībniecēm. Taisnība, veikalā tāda josta maksātu 50-60 eiro, un Ausma ir skeptiska, vai tādas īpaši pirks. Turklāt mūsdienās Latvijā celaines tā īsti sastopamas vairs tikai Alsungas novadā. Gundega ir noskaņota optimistiskāk — vairākas dalībnieces izteikušas gatavību pievērsties celainēm, līdzko radīsies brīvāks brīdis, piedevām daudzām projekta dalībniecēm ir meitas, kas arī interesējas par šo tēmu. Nu ja, un viens tāds tandēms arī piedalījās — māte Lienīte Iesalniece un meita Anna Iesalniece.

Bet kā ar ierosmēm nākamajam projektam? Gundega atzīst, ka pašlaik vēl ideju nav. Taisnība, finansējums LEADER programmā ir pieejams, un «Dundagas Sendienu» vadītāja filozofiski noteic: «Neviens jau pa galvu nedod, ja projektu arī neatbalstītu...»

Ierosinu Gundegai kopā ar projekta dalībniecēm sarīkot prāta vētru par nākamā projekta tēmu. Ja vairākas reizes jau ir izdevies, kāpēc lai neizdotos vēl?!

Par iespaidiem vēl apjautājos Dundagas dejotāju vadītājam un vienai projekta dalībniecei.

Dace Treinovska: «Gundega atnāca ar sava projekta ideju un apvaicājās, ko mēs, dejotāji, varētu izmantot, kas mums derētu. Vajadzības jau ir visādas — jauni brunči, villaines... Ņemot vērā tehniskās iespējas, palikām pie celaiņu jostām. Tas būtu darbs audējām un vienlaikus ieguvums mūsu dejotājiem. Sākumā no paraudziņiem nevarēju īsti saprast, kas tur iznāks. Kad ieraudzīju jau gatavu jostu, tad sapratu, ka tas būs kaut kas vispār nenovērtējams. Es par to varu spriest arī tādēļ, ka pati kādreiz strādāju «Daiļradē» un audu. Taisnība, es izmantoju stelles, šie ir citas tehnikas darbi. Dāmu paveikto var apbrīnot, jo jāņem vērā, ka tikai dažām iepriekš bijusi saskarsme ar aušanu. Jostas izmantos abi mūsu kolektīvi, gan deju zīmējumiem, gan arī siesim dejotājiem ap

vidu. Tas ir tērpa elements. Tiešām, vienreizējs darbs, ko tādu mēs nopirkt nevarētu. Sirsnīgs paldies idejas autoriem un visām darbu autorēm!»

Lienīte Iesalniece: «Par šo projektu uzzināju no Gundegas Lapiņas pērn, kad rokdarbnieču pulciņš rīkoja darbu izstādi. Tas mani ieinteresēja un sacīju, ka vēlētos piedalīties. Biju redzējusi rezultātu, un man gribējās iemācīties nezināmu aušanas tehniku. Pēc tam gan Gundega laikam bija par mani piemirsusi, un desmitniekā es neiekluvu. Taču projekta vadītāja neatteica, dalībnieku loku paplašināja, un tā mēs ar meitu Annu arī varējām apgūt celaiņu aušanu.

Nodarbībās man ļoti līdzēja tas, ka sēdēju blakus Anitrai Toomai, prasmīgai un zinošai rokdarbniecei, un, ja kaut kas nebija skaidrs, tad viņai to pavaicāju. Mūsu skolotāju Ausmu Goldbergu varu uzslavēt par apņēmību un lielo uzdrošināšanos, jo viņa pati celaiņu aušanu ir mācījusies agrā jaunībā.

Jā, es un tāpat Anna, mēs noteikti gribam šo nodarbi turpināt, tāpēc jau arī piedalījāties! Mums ir ideju pilna galva, kādas celaiņu jostas gatavosim un kleitas šūsim... Ja tik vien izdotos atlicināt laiku!»

Alnis Auziņš, biedrības «Ziemeļkurzemes biznesa asociācija» sabiedrisko attiecību speciālists